

İki Devlet Bir Millet...

Azerbaycan; Türk'üm Diyenlerin Anayurdu!

Ali ÖZDEN

Kendimizi arayıp bulduğumuz her yer bizim anavatanımızdır. Geçmişimizi bilirsek bugünü anlamamız daha kolay olur. Bugünü kavrayıp bugünün bilgileri

ile günümüzü ve geleceğimizi kurgulamamız gerekir. Geçmişin doğruları ile elde edilen tecrübeler de yolumuzu bulmakta bize yardımcı olurlar. Geçmişin yanlışları ve dogmaları ile bugünü ve geleceği inşa etmemiz mümkün değildir. Bugün öyle bir gün ki, doğru olanın, gerçek olanın, günü aydınlatan bilgilerin ardı sıra gitme zamanıdır. Bu çağı, çağcıl bilgilerle aydınlatmak mümkündür.

1989'da Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde yaşanan Perestroyka (1989) "Yeniden Yapılanma Olayı" insanlık tarihinin en önemli olaylarından biri olmuştur. Mihail Gorbaçov sınırsız büyümenin totaliter yapılanmaya, özgürlüklerin kısıtlanmasına yol açtığını bunun da toplumların kutsalı olan dillerinin, özgürlüklerinin yok olmasına yol açtığını görünce yeniden yapılanmanın kaçınılmaz olduğunu görmüştür. Azerbaycan da yeniden yapılanma sürecinde özgürlüğünü kazanınca bir sürü zorlukla karşılaşmıştır. Bu zorluklar saymakla bitmez. Çünkü Azerbaycan öyle bir ülke ki tüm dünyanın orada gözü dün vardı, bugün de var!

1989'daki Perestroyka'dan sonra 1990 yılında Türk Gastroenteroloji Derneği (TGD) yönetimine girer girmez bu konuda çalışma yapmak üzere kendimi görevlendirdim. Atamız zaten bir gün diğer imparatorluklar gibi SSCB'nin de yıkılacağını öngörüyordu. O bize "Onların koşulları kötü, onlar gelemesiz siz gideceksiniz!" demişti ama o zamanki koşulların elverişsizliği başarıya engel olmuştur.

Bugün Sovyetler Birliği, dostumuzdur; komşumuzdur, müttfikimizdir. Bu dostluğa ihtiyacımız vardır. Fakat yarın ne olacağını kimse bu günden kestiremez. Tıpkı Osmanlı gibi, tıpkı Avusturya-Macaristan gibi parçalanabilir, ufalabilir. Bugün elinde sımsıkı tuttuğu milletler avuçlarından kaçabilirler. Dünya yeni bir dengeye ulaşabilir. İşte o zaman Türkiye ne yapacağını bilmelidir... Bizim bu dostumuzun idaresinde dili bir, inancı bir, özü bir kardeşlerimiz vardır. Onlara sahip çıkmaya hazır olmalıyız. Hazır olmak, yalnız o günü susup beklemek değildir. Hazırlanmak lazımdır. Milletler buna nasıl hazırlanır? Manevî köprüleri sağlam tutarak. Dil bir köprüdür... İnanç bir köprüdür... Tarih bir köprüdür...

"Köklerimize inmeli ve olayların böldüğü tarihimizin içinde bütünleşmeliyiz. Onların (Dış Türkler'in) bize yaklaşmasını beklememeliyiz. Bizim onlara yaklaşmamız gerekli..."

29 Ekim 1933

M. Kemal Atatürk

Ama gitmek için fırsat doğmuştu, gitmeye artık mecburduk. 1990'lı yılların başında Türkçe konuşan ülkelerle iletişim o kadar zordu ki tüm gayretlerimize rağmen başarılı olamadık. Bu arada Azerbaycan'a gez-toz için giden meslektaşlarımız olsa da onlar zaten herkesin gidip gelmesinden de hoşnut değillerdi.

Bu yeniden yapılanma sürecinde Türkçe konuşan ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesi için devletimizin birçok girişimi olmuştur. Bu girişimlerin yanı sıra özel sektör de karşılıklı ilişkilerin gelişmesi için çaba göstermiş ve önemli adımlar atılmıştır. Bu arada milliyetçi, dinci faaliyetlerde bulunmak üzere İran, Türkiye, Arabistan, Pakistan gibi ülkelerden gelen örgütler Türkçe konuşan ülkelerin geleceğinin belirlenmesinde yer almak istemişlerdir. Bu arada Türkçe konuşan ülkeleri gezmek, görmek ya da orada da iş kurmak için gidip gelenler oluyordu. Bu bireysel gidip gelenlerin yanı sıra bazı

devlet kurumlarının da ziyaretleri ve faaliyetleri görülmüyordu.

1991'de Nevşehir'de yaptığımız TGD kongresine Türkçe konuşan ülkelerden bir kişi geldi. Oysa sayısız adrese davetiye göndermiştik. Çünkü o ülkelerden de yurtdışına çıkmak o kadar da kolay değildi. En önemli sorun da ekonomik sorundu. 1991'den sonra da kardeş ülkelerden hekimleri tüm kongrelerimize davet ettik. Bazı arkadaşlar bu çabalarımıza karşı çıksa da biz "O"nun direktifleri doğrultusunda gereğini yapmaya devam ettik. 1993'de kongre sekreterliğini üstlendiğim Bursa Kongresi'ne kardeşlerimizin katılımı için Dışişleri Bakanlığı'na da devreye sokarak elimizden geleni yaptık. Bu toplantıya Azerbaycan'dan Prof. Dr. Ali Hidayetov katılarak sunumda bulundu. Ondan sonraki kongrelerimize katılımın yüksek olması için gerekli çalışmayı yapmasını istedik. Faruk Memik Hoca'nın da Bursa Kongresi'ne Türkçe konuşan ülkelerden katılımın olması için ne kadar yoğun çalıştığını biliyorum. O zamanki iletişimdeki olumsuzluklar hızlı yol almamıza mani oldu. 1994 Antalya-Renaissance, 1995-İzmir Kongresi'nde de istenilen katılım sağlanamadı. 1996 yılında kendim dernek başkanı olunca "ya olacak ya olacak" diyerek elimden geleni yaptım. Antalya Dedeman-1996 TGD Kongresine Türkçe konuşan ülkelerden yıldızlar yağdı. Nihayet amacımız gerçekleşmişti. Amacımız gez-toz-gör değil, bilimsel iş birliği özellikle de dilde bilimde birlik olmaktı. Çok sıkıntı çektik ama nihayet başarmıştık. Bu arada akli kendine yetmeyen bazı insanlar bu başarıyı kaldıramadıklarından üzücü olaylara neden oldular. Onlar çekip gidince güzel bir kongre yaşandı. Meslektaşlarımızın çoğu bu buluşmadan memnun oldu ve iş birliğinin devam etmesini istediler. Bu birlikteliğin devamı için de bir dernek kurularak çalışmalar sürdürüldü. Zaman içinde yönetim yapılacak işleri gez-tozdan ibaret görenlerin eline geçti. Bu projeyi yaratan beni bile dışladılar, beni dinlemediler. Bir zamanlar iş birliğine karşı olanlar işi ele alınca zaten başarılı olmaları da beklenemezdi.

Ben ben derken peyniri düşürdüler. Şimdi de şöyle böyle diyorlar. Peyniri düşüren de, peyniri kapan da bakıyor. Ali Hidayetov'un dediği gibi "bu adamın yaptığını kimse yapamaz". Biz "O"nun emrini yerine getirmeye çalıştık onun bizim için yaptığını düşününce biz hiçbir şey yapmadık, yapamadık. Kırıldım, üzgündüm. Çünkü gece gündüz çalışarak bin bir güçlülükle yapılanı yıkmışlardı. Onlar yıkmamanın ne kadar kolay olduğunu biliyorlardı, yapmanın nedenli güç olduğunu bilmiyorlardı. Bu nedenle Azerbaycan'a onların toplantısına ka-

Azerbaycan-Türkiye Cerrahi ve Gastroenteroloji Günleri
5-6 Haziran, 2014, Bakü

tlmayı düşünmüyordum. Birkaç kez davet ettiler, gitmedim. Ben yolumda yürüdüm. ATXEM'le birlikte Bakü dışında Gence'de toplantı yaptık. Bu toplantıda bize destek olan ATXEM başkanı İlham İsmailov'a ne kadar teşekkür etsem azdır.

Böyükkişi Agayev ve Nuru Bayramov'un ısrarlı davetleri ve Ömer Özütemiz'in desteği ile 7 Haziran 2014 tarihinde Akademik M.A. Topçubaşov Elmi Cerrahiye Merkezi'nde yapılan toplantıya katıldım. Ben hangi toplantıya katılırsam katılayım "tarih yazabilecek miyiz?" diye düşünürüm ve gereğini yerine getirmeye çalışırım. 7 Haziran 2014'de Bakü'de "2014 *Helicobacter pylori* Eradikasyonunda Yeni Görüşler" konferansını verdim. Salon tıklım tıklım doluydu. Bu toplantıyı organize eden Böyükkişi Agayev ve Nuru Bayramov'a ne kadar teşekkür etsek azdır. Konferansı takiben Sakarya Meydan Muharebesi ve Dua Tepesi'nin kurtuluşunu anlattım. Dinleyicilerin hepsi konferanstan sonra bana "bizi ağılattın hocam" dediler. Amacım onları ağılatmak değil onlara bilim ve akıl yolundan saparsak aynı acıların yaşanılmasının kaçınılmaz olduğunu bildirmektir.

1996 Antalya kongresinden sonra maddi ve manevi her türlü desteği vererek Bakü'de B.K. Agayev'in gayretiyle görkemli bir kongre yaşadık. Daha sonra birlikte Azerbaycan ve di-

ğer Türki Cumhuriyetlerde de başarılı işler yaptık. Fakat Orta Asya'ya giden yolun bizim için Azerbaycan'dan geçtiğini iyi bilmeliyiz. 1997'de Bakü'de bulunduğumda olanaklar sınırlı ya da sıkıntılı idi. İmkânsızlıklar kol geziyordu. Azerbaycan'da cin çalışıyor şeytan oynuyordu. Birçok İslam ülkesinden gelmiş tarikatlar, milliyetçi bölücüler, dış mihraklı yıkıcılar cirit atıyordu. Yapılacak toplantı için televizyon konuşması yapılacağını anlayınca davetsiz misafir olarak kendimi televizyon binasına götürdüm ve tarihi bir konuşma yaptım. Aklımda kalan şu; "Bu eser Azerbaycan halkınıdır ve yaratan Haydar Aliyev'dir. Olmazsa olmazınız

Aliyev'dir. Bu sese kulak verin, yıkıcı seslere kulak vermeyin" doğrultusunda idi. Bu kez Azerbaycan'da oluşumda gurur duydum inanılmaz bir gelişme ve ilerleyiş var. Ülke şeriate teslim olmamış, çağdaşlaşma yolunda hızla ilerliyorlar. Nasıl mı işte böyle; "Azerbaycan devleti demokratik hukuki, dünyevi ve unitar respublikadır" (Azerbaycan Anayasası, Madde 7). Anayasalarının bildirdiği doğrultuda. Evet, Azerbaycan dünyevi bir devlettir. Uhrevi bir devlet değildir. Öteki dünya yani

Azerbaycan-Türkiye Cerrahi ve
Gastroenteroloji Günleri
5-6 Haziran, 2014, Bakü

Azerbaycan-Türkiye Cerrahi ve Gastroenteroloji Günleri
5-6 Haziran, 2014, Bakü

ahiretle kendini görevli saymıyor. Dini vatandaşın özeline bırakmış, yani insanlar dinlerini gönüllerince yaşasın istiyor. İnsanların inançlarını istedikleri gibi yaşaması konusunda özgür bırakmış. Azerbaycan Devleti kişinin özeline kulak vermiyor, burnunu sokmuyor. Yani Devlet te, Başkanı da insan karşısında sınırı biliyor. Azerbaycan halkı bu güzelliği Haydar Aliyev'e borçludur. O gerçekten bilge, geleceği okuyabilen eşsiz bir devlet adamıydı.

Ancak Azerbaycan hala bir sürü sorunla boğuşmaktadır.

1. Hala üniversiter yaşam batı standartlarına kavuşmamıştır. Yaşlı hocaların dominant olduğu yapı etkin şekilde devam etmektedir. Ak sakallıları da üzmeden batı standartlarına ulaşmak için hızla yeniden bir yapılanma gerekmektedir. Bunun için üniversite hocalarının ekonomik durumları iyileştirilmeli ve batı dünyası bilim adamlarına da en az %5 oranında üniversitelerin kadro ayırması sağlanmalıdır.

2. Azerbaycan'da gastroenteroloji'de de cerrahi dominant bir yapılanma görülmektedir. Yıllardır bu konudaki görüşlerimi ortaya koyuyorum. Dâhili gastroenteroloji ve hepatoloji süratle geliştirilmelidir. Herkes kendi işini yapmalıdır. Cerrahların çoğu yurt dışında endoskopi öğrenerek cerrahiden kopmaktadır. Bu nedenle genel cerrahinin yan dalları oluşturulmamaktadır. Cerrahi eğitim programında en

az 4-6 ay endoskopi eğitimi yer almalıdır. Eğiticilerin eğitimi için batı dünyasından ve Türkiye'den destek alınmalıdır.

3. Yeniden yapılanmanın amacı çağa uymak, gençlerin zarar görmesini önlemektir.
4. Üniversitelerde tam gün çalışma esas olmalıdır.
5. Tıpta temel bilimlere ayrıcalık tanınarak çağdaş alt yapı süratle kurulmalıdır.

Devlet elbette ki kendini ayakta tutacak, ordusuna, polisine,

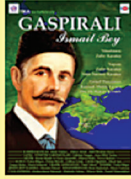

Azerbaycan-Türkiye Cerrahi ve Gastroenteroloji Günleri
5-6 Haziran, 2014, Bakü

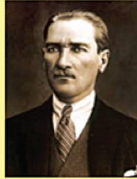
memuruna, özel sektörüne, üniversitesine, basınına işçisine sahip çıkacaktır. Amaç insanın mutluluğudur, her şey insan ve insanlık içindir. Ama devletin önceliği bilim ve bilim insanlarına sahip çıkmak olmalıdır. Yoksa ayakta durması gün geçtikçe

zorlaşır. Azerbaycan artık dünyanın en iyi üniversitelerine sahip olmak için gerekeni süratle yapmalı ki ışıklar ülkesi olsun. Yakın gelecekte Azerbaycan bilim-irfan yurdu olacak ve kongre şehri olarak anılacaktır.

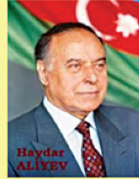
BİRLİK
Dilde birlik !
Fikirde birlik !
Çalışmada birlik !
Bilimde birlik !
Dünya'da birlik !

İsmail Gaspirali
(1851- 1914)

Atatürk
(1881- 1938)

Heydar Aliyev
(1923- 2003)

NASIL BİR DEMOKRASİ !!!

- Halk için olanı!
- Bilime uygun olanı!
- Çoğulcu olanı!
- Katılımcı olanı!
- **Bilime ve Akıla uygun olanını istiyoruz !**
- **Her partiye aldığı oy oranında yürütmeye yer veren DEMOKRASİ istiyoruz !**
- **Bilim Türk Dünyasını aydınlatsın diye gece gündüz çalışmalıyız.**

MİLLET

Ne istediğini,

Ne aradığını,

Ne yapacağını biliyorsa,
yapılacak iş çalışmaktır.

Millet uyumuşsa uyandırılabilir,
uyutulmuşsa uyandırmak zordur.

Tek çare bilimin aydınlığıdır.

Zaman bilimden yana tavır koyma zamanıdır.

KURTULUŞ SAVAŞIMIZIN BİR BÖLÜMÜNE KRONOLOJİK YAKLAŞIM

- **1914-1918** Birinci Dünya Savaşı
- **30 Ekim 1918** Birinci Dünya Savaşı'nı kaybedenler safinda bulunan Osmanlı, Limni Adası'nın Mondros Limanı'nda bulunan Agamemnon Zırhlısı'nda İtilaf Devletleri ile yaptığı antlaşma ile teslim olur.
- **31 Ekim 1918** Birinci Kafkas Ordusu dağıtılır ve Kazım Karabekir'e İstanbul'a dönme emri verilir.
- **2 Kasım 1918** Enver Paşa, Talat Paşa, Cemal Paşa ve "İttihat ve Terakki"nin ileri gelenleri İstanbul'dan kaçarlar.
- **3 Kasım 1918** İngilizler Musul'u işgal eder.
- **6 Kasım 1918** İngiliz savaş gemisi İzmir limanına demir atar.
- **9 Kasım 1918** İngilizler Çanakkale Boğazı'nın iki yakasını işgal eder.
- **12 Kasım 1918** Fransız tugayı İstanbul'a girer.
- **13 Kasım 1918** İngiliz, Yunan, Fransız, İtalyan donanması İstanbul'a demir atar ve karaya asker çıkarır.
- **21 Kasım 1918** Doğuda 9. Ordu Komutanı Yakup Şevki Paşa Kars, Ardahan, Batum'un savunulmasını emreder.
- **28 Kasım 1918** Kazım Karabekir İstanbul'a döner.
- **11 Aralık 1918** Yerli Ermenilerden kurulu bir Fransız taburu Dörtöl'ü girer. 17 Aralık'ta Mersin, Tarsus, Adana, Ceyhan, Misis, Toprakkale işgal edilir.
- **24 Aralık 1918** İngilizler Batum'u işgal etti. 22 Ocak 1919'da Türkler Batum'u terk etti.
- **7 Ocak 1919** Konya istasyonu işgali.

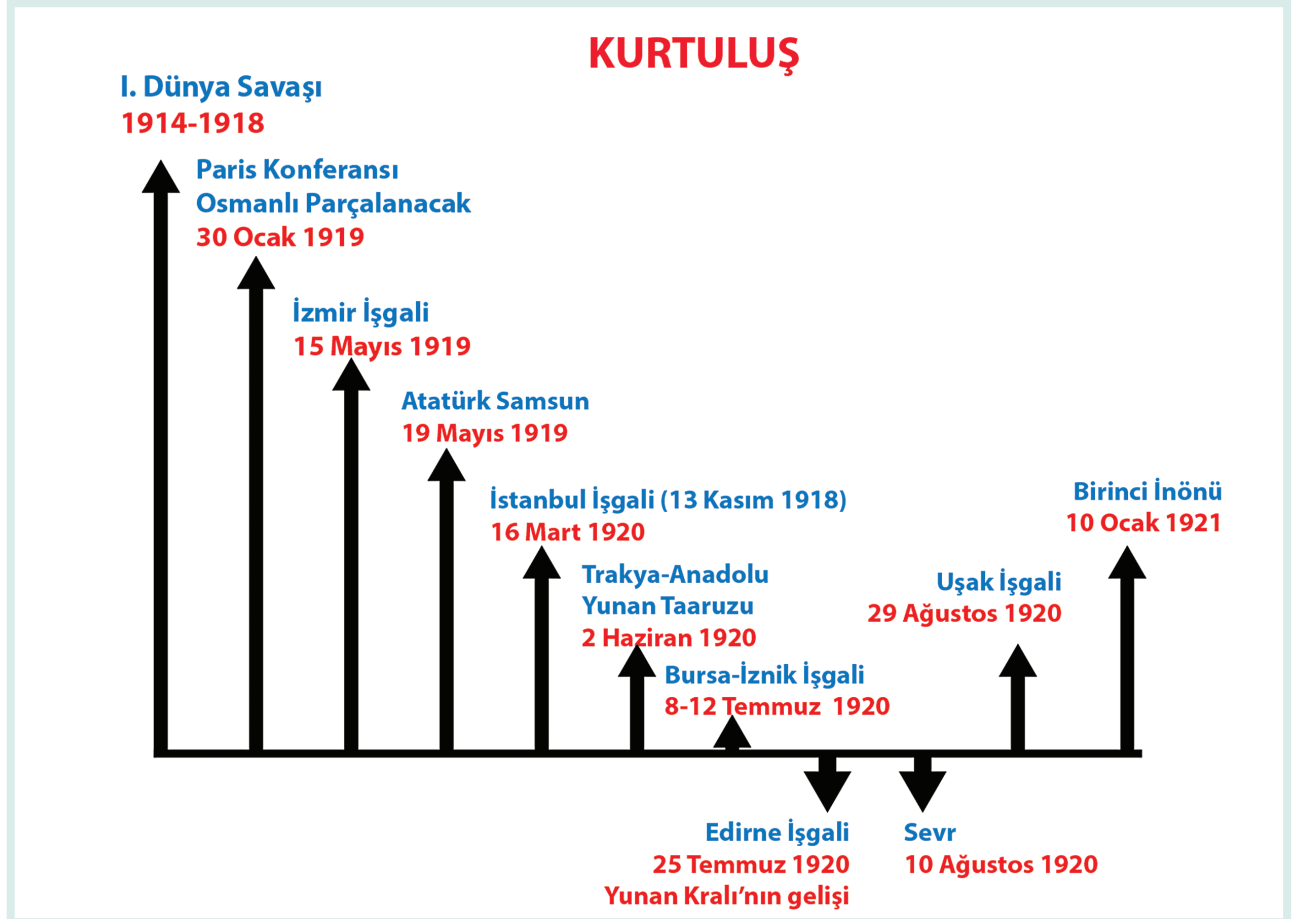
Düşman Donanmalarının İstanbul'u İşgali

- **12 Ocak 1919** İngilizler Kars'a yerleşti.
- **30 Ocak 1919** Paris Konferansı: İtilaf Devletleri Osmanlı'yı bölüşmeye karar verdiler.
- **7 Mart 1919** Kozan'ın işgali
- **24 Mart 1919** İngilizler Urfa'yı işgal etti.
- **30 Mart 1919** İngilizler Merzifon'u işgal etti.
- **11 Nisan 1919** XI. Kolordu Komutanlığı'na atanan Kazım Karabekir İstanbul'da Mustafa Kemal Paşa'ya veda etti.
- **30 Nisan 1919** İngilizler Kars'ın yönetimini Ermenilere devretti.
- **10 Mayıs 1919** İtilaf Devletleri Paris'te Yunanlıların İzmir'i işgal etmesine karar verdi.
- **15 Mayıs 1919** Yunanlılar İzmir'i işgal etti.
- **16 Mayıs 1919** Atatürk Bandırma Vapuru ile Samsun'a hareket eder.
- **19 Mayıs 1919** Atatürk Samsun'da.
- **1 Haziran 1919** Albay Kazım Özalp Balıkesir'de 61. Fırka Komutanlığı görevine başlar.
- **4 Haziran 1919** Yunanlılar Nazilli'yi, 5 Haziran'da İtalyanlar Çine'yi Yunanlılar da Akhisar'ı işgal eder.
- **12 Haziran 1919** Atatürk Amasya'da.
- **28 Haziran 1919** İtalyanlar Burdur'u işgal eder.
- **8 Temmuz 1919** Atatürk askeri görevinden istifa eder.

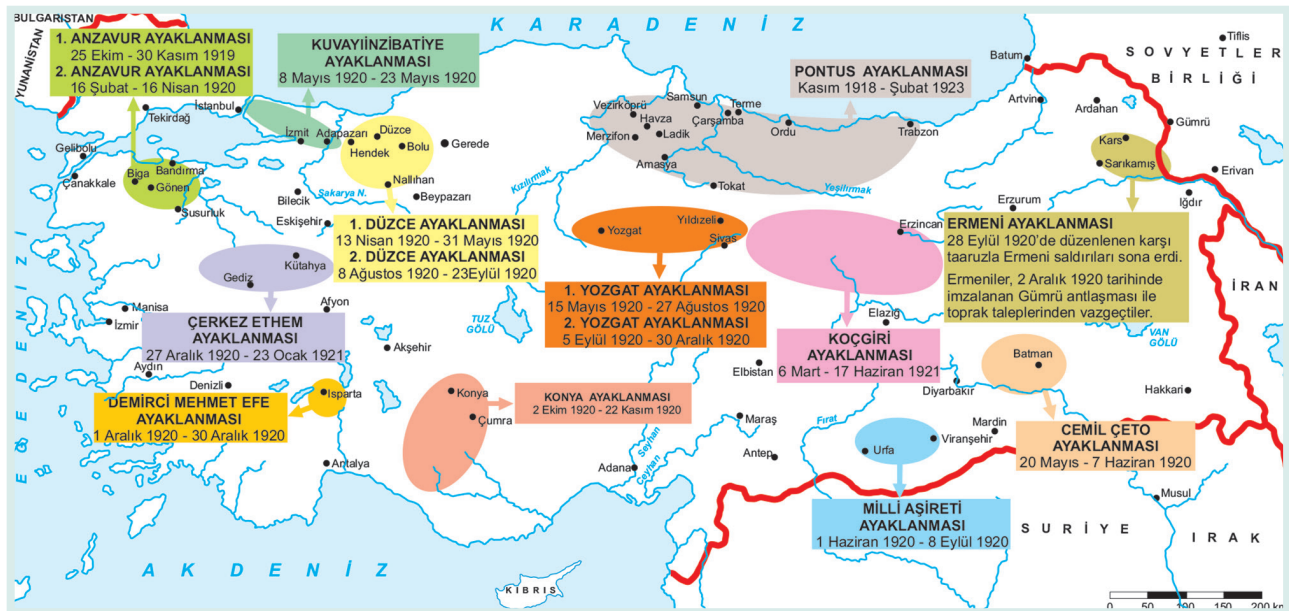
Düşman Donanması Dolmabahçe Önünde

- **9 Temmuz 1919** Rauf Orbay “Mustafa Kemal Paşa ile birlikte nihayete kadar çalışmaya mukaddesatımız üzerine yemin ettiğimizi bildiririm”; Kazım Karabekir “Ben ve kordum emrinizdeyiz. Bundan sonra dahi ne emirleriniz varsa ifayı bir şeref bilirim” Atatürk’e beyanda bulunurlar.
- **23 Temmuz 1919** Erzurum Kongresi
- **4 Eylül 1919** Sivas Kongresi, 11 Eylül’de kongre biter.
- **22 Ekim 1919** Amasya görüşmeleri ve Amasya bildirgesi yayınlanır.
- **18 Aralık 1919** Batum’da Pontus Rum Hükümeti kurulur.
- **27 Aralık 1919** Atatürk Ankara’da
- **3 Şubat 1920** Fevzi Paşa İstanbul hükümetinin harbiye nazırı olur.
- **10 Mart 1920** Londra, İtilaf Devletleri Yunan Başbakanı Venizelos’un da katılımı ile gerçekleştirilen toplantıda İstanbul’un işgaline karar verirler.
- **16 Mart 1920** İstanbul tamamen işgal edilir (13 Kasım 1918’de donanmanın işgali idi)
- **10 Nisan 1920** Şeyhülislam Durrizade Abdullah, Kuvay-i Milliye aleyhine fetva yayınlar.
- **13 Nisan 1920** Düzcce ayaklanması
- **23 Nisan 1920** TBMM’nin açılışı
- **27 Nisan 1920** Fevzi Paşa Ankara’ya gelir.
- **10 Mayıs 1920** Ahmet Aznavur Adapazarı’nı işgal eder.
- **14 Mayıs 1920** Yozgat ayaklanması
- **6 Haziran 1920** Zile ayaklanması
- **8 Haziran 1920** Viranşehir, Siverek ayaklanması
- **13 Haziran 1920** Çapanoğlu ayaklanması
- **15 Haziran 1920** Doğu Cephesi Komutanlığı’na Kazım Karabekir Paşa’nın atanması
- **16 Haziran 1920** Ermenilerin Oltu’yu işgali

- **10 Ağustos 1920** Sevr Antlaşması Paris'te Osmanlı ile İttilaf Devletleri arasında imzalanır. Sevr bir imparatorluğun paylaşılarak yok edilmesinin belgesidir.
- **29 Ağustos 1920** Uşak'ın işgali
- **8 Eylül 1920** Külçe altın olarak Sovyet yardımının Erzurum'a gelişi
- **23 Eylül 1920** Rusya'dan askeri malzemeler Trabzon'a gelmeye başlar.
- **17 Kasım 1920** Yenilen Ermeniler daha önce bildirilen mütarekeyi kabul ettiler ve 2-3 Aralık 1920'te Gümrü Antlaşması yapıldı.
- **6 Ocak 1921** Yunan ordusu Eskişehir, Bursa, Uşak hatlarından geniş bir cepheden taarruza geçer. 9 Ocakta Bilecik ve Bozüyük işgal edilir.
- Yunan saldırısı karşısında Ankara geri çekilmeyi önerse de İsmet Paşa saldırıya cevap vermeye karar verir. İnönü'de şiddetli çarpışmalar olur. 9 Ocak'taki bu kapışma oldukça şiddetli olur ve **10 Ocak'ta** Türk ordusu Yunanlıları bozguna uğratar. **Birinci İnönü Zaferi** elde edilir ve Yunan ordusu geri çekilir.
- **1 Mart 1921** İsmet Bey general olur.
- **6 Mart 1921** Koçkiri isyanı
- **11 Mart 1921** Batum kurtarılır.
- **30 Haziran 1920** Balıkesir'in işgali
- **2 Temmuz 1920** Yunanlılar Erdek ve Bandırma'ya asker çıkarır.
- **4 Temmuz 1920** İngilizler Batum'u terk eder.
- **6 Temmuz 1920** İngilizler İzmit'i işgal eder.
- **8 Temmuz 1920** Yunanlılar tarafından Bursa'nın işgali
- **12 Temmuz 1920** İznik'in işgali
- Doğu'da Ermenilerin yaptığı katliamlar
- **25 Temmuz 1920** Edirne'nin işgali
- **27 Temmuz 1920** Yunan Kralı Edirne'ye gelir.

Anadoluda ayaklanmalar

- **15 Mart 1921** Talat Paşa Berlin'de bir Ermeni tarafından öldürülür.
- **16 Mart 1921** Türk-Sovyet dostluk antlaşması (Moskova Antlaşması)
- **26 Mart 1921** Adapazarı ve Söğüt Yunanlılar tarafından işgal edilir.
- **27 Mart 1921** Afyon işgal edilir. Yunanlılar İnönü mevzilerine saldırır.
- **28 Mart 1921** Moskova Antlaşması gereği olarak Batum, Ahıska, Ahıkelek'i boşattık.
- Batı cephesinde ordunun desteğe ihtiyacı ortaya çıkar. Kanlısirt ve Metristepe düşer. Ankara'dan muhafız taburu cepheye gönderilir. Karşı taarruz yapılarak Yunan ordusu geriye çekilmeye zorlanır.
- **1 Nisan 1921** böylece **İkinci İnönü Zaferi** kazanılır.
- Atatürk İnönü'ye çektiği telgrafta duygularını ifade eder. **"Siz orada yalnız düşmanı değil, milletin makûs talihini de yendiniz."**
- **7-8 Nisan 1921** Aslıhan Zaferi, Yunanlılar geriye çekilerek kurtuldular. Afyon geri alındı.
- **12 Haziran 1921** Gidişattan memnun olmayan Yunan

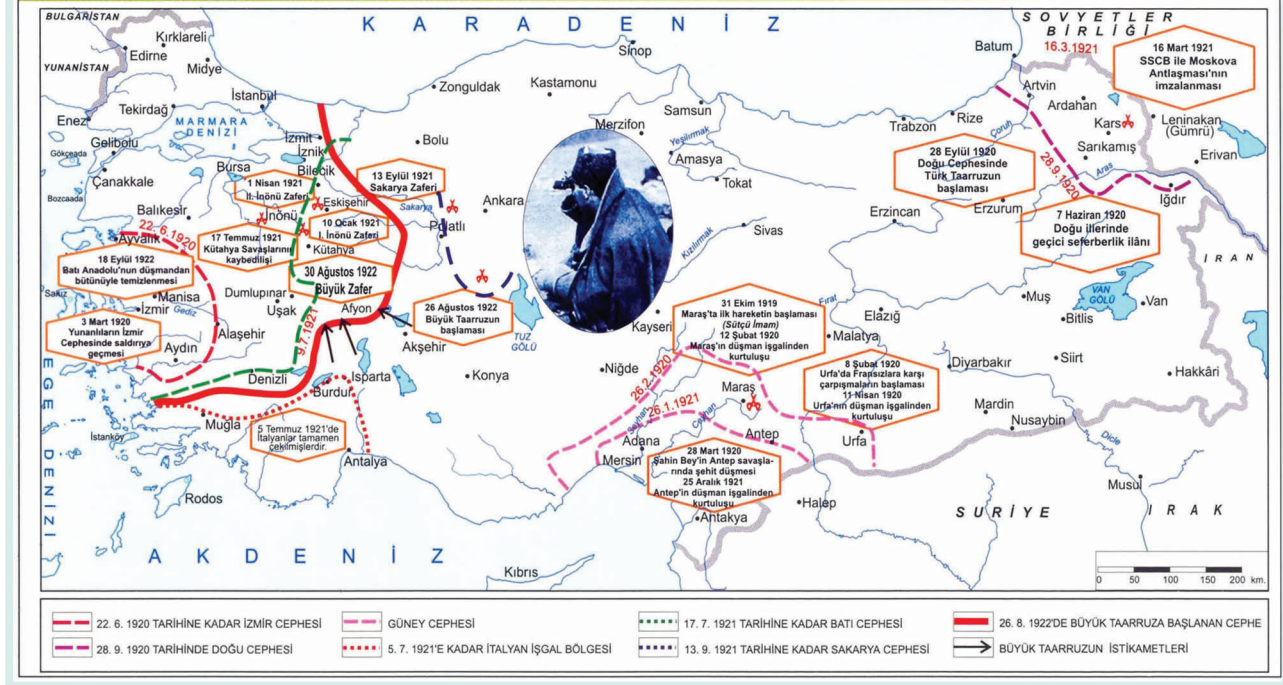
Kralı Konstantin İzmir'e geldi.

- **21 Haziran 1921** Kuvay-i Milliyeçiler Adapazarı'nı düşmandan –Yunanlılardan- geri aldılar.
- **28 Haziran 1921** Milli güçler, İzmit'i de düşmandan temizledi. Savaşın seyri Yunanlıların aleyhine bir seyir göstermeye başlayınca Yunanlılar askeri ve savaş güçlerini arttırarak nihai sonuç getirecek büyük bir saldırının hazırlıklarını yapmaya başladılar.
- **10 Temmuz 1921** Yunan ordusu genel taarruza başlayarak Kütahya-Eskişehir Savaşı'nı başlattı.
- **13 Temmuz 1921** Afyon'u yeniden işgal ettiler. Pazaryeri, Altıntaş, Bilecik işgal edildi.
- **17 Temmuz 1921** Kütahya, Emet, Simav, Seyitgazi, Demirci, Yunanlılar tarafından yeniden işgal edildi.
- **17-18 Temmuz 1921** Atatürk ve Fevzi Çakmak birlikte cepheyi dolaşırlar ve ordunun çembere düşmeden salimen Sakarya'nın doğusuna çekilmesine karar verirler.
- **19 Temmuz 1921** Yunanlılar akşama doğru Eskişehir'i işgal ederler. Yunan Kralı Uşak'a gelir.
- **21 Temmuz 1921** Ordumuz Eskişehir'i kurtarmak için bir saldırıda bulunmuşsa da başarılı olamamıştır.

Sevr Antlaşmasına Göre Anadolu

KURTULUŞ SAVAŞI'NDA CEPHELER

- **22 Temmuz 1921** Kral Konstantin Eskişehir'e gelir, başkomutanlığı üstlenir. Her şey istediği gibi gitmektedir. 23 Temmuz'da Kütahya'ya geçer.

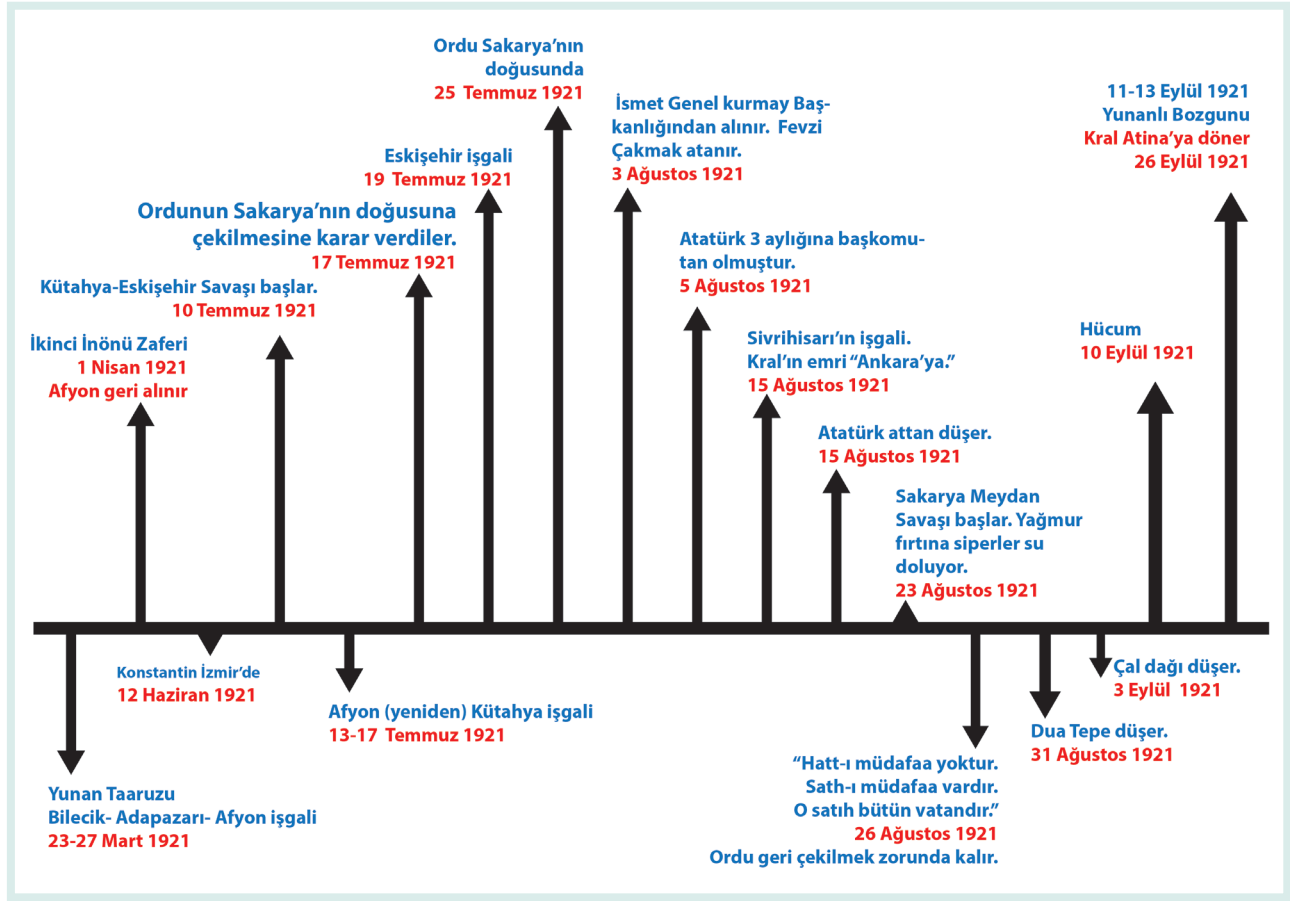
10 Temmuz'da başlayan savaş Yunan ordusunun lehine seyretilmiş Afyon, Kütahya, Eskişehir düşmanın eline geçmiştir. Cepheden gelen bozgun haberleri Ankara'da halkın büyük üzüntü yaşamasına yol açmıştır. Millet perişan halde yollara düşmüştür. Çoluğunu çocuğunu alarak Anadolu'nun içlerine gitmek için yollardadır. Bu arada yaralıların da Ankara'ya naklinde önemli sıkıntılar yaşanmaktadır. Ordu hızla geri çekilirken cephede oldukça fazla silah, top, tüfek cephane de düşmana kaptırılmıştır. En acısı bu savaşta toplu firarlar görülmüştür. 30.809'a yakın asker silahı ile birlikte cepheden kaçmıştır. Bu yaşanan bozguna yol açan Yunan zaferi Atina'da sabahlara kadar yapılan eğlencelerle kutlanmıştır. Ankara'da meclis toplanır, herkes felaketten kurtuluş çareleri arar. Bu arada da Atatürk ve arkadaşlarından hoşlanmayanlar da onlardan kurtulmanın yollarını ararlar.

Cepheden trenle Ankara'ya taşınan yaralılar halkta büyük moral bozukluğuna yol açar. Halkın morali iyice bozulur. Şehirde de huzursuzluklar hissedilmeye başlar. 22 Temmuz 1921'de Atatürk İsmet Paşa'dan muhafız taburunu ve 3. Sü-

vari tümenini en kısa zamanda Ankara'ya göndermesini ister çünkü asayişin sağlanması için ihtiyaç vardır. Ankara halkı yaralıların bakımı ve kurulan seyyar hastanelerin ihtiyacı olan malzemelerin temini için ellerinden geleni yapmıştır. Ayrıca Kütahya, Eskişehir, Afyon'dan yola düşerek Ankara'ya gelen insanlara Ankaralılar da elinden gelen yardımı yaparak büyük vatanperverlik göstermişlerdir.

- **23 Temmuz 1921**'de Fevzi Çakmak mecliste hükümet merkezinin Kayseri'ye taşınmasını önerir.
- **25 Temmuz 1921** Türk ordusunun batı cephesindeki geri çekilme harekâtı tamamlanır. Tüm ordunun Sakarya'nın doğusuna çekilme işlemi gerçekleşir.
- **3 Ağustos 1921** İsmet Paşa Genelkurmay Başkanlığı görevinden alınır. Yerine Fevzi Çakmak atanır.
- Meclis Atatürk'ün ordunun başında bulunmasını ve bizzat savaşmasını ister. 5 Ağustos 1921'de Atatürk'e 3 aylık bir dönem için Başkomutanlık görevi verilir.

Atatürk'ün bu görevi aldıktan sonra tüm olumsuzluklar içinde iken söylediği şu sözler ondaki gücü açıkça ortaya koymaktadır **"Düşmanı yeneceğimize güvenim asla sarsılmamıştır"**.

- **7 Ağustos 1921** Yunanlılar Sandıklı'yı işgal eder.
- **13 Ağustos 1921** Yunanlılar Sakarya ötesindeki Türk mevzilerine doğru harekâta geçer.
- **15 Ağustos 1921** Yunan ordusu Sivrihisar'ı işgal eder. Yunan Kralı Konstantin ordularına "Ankara'ya" emrini verir.
- **15 Ağustos 1921** Atatürk cephedeki teftişleri esnasında ata binerken atın ürkmesi üzerine düşer. Ankara'ya gider kaburga kırığı saptanır, ama O 17 Ağustos'ta hemen cepheye döner.
- **20 Ağustos 1921** Yunanlılar Bolvadin'e, 21'inde de Çay'a girerler.
- **23 Ağustos 1921** Yunan ordusu taarruza geçer Sakarya Meydan Savaşı başlar.

Ankara; Kütahya ve Eskişehir'den gelen göçmen ailelerle dolup taşmıştır. Düşmanın ilerleyişinden korkan insanların çoğu da yoluna devam ederek, İç Anadolu'ya yayılmaktadır.

Ankara halkı da hem huzursuz hem de büyük acı içindeydi.

Her yer cephane, süngü, kılıç üreten küçük atölyelere dönmüştü. Ankara'nın demircileri, sobacıları gece gündüz çalışarak şaheserler yaratıyorlardı.

Bu arada panik içinde olan biraz da imkânı olan aileler Kayseri yolunu çoktan tutmuşlardı. Ankara acılar şehri olmuştur. Her gün cepheden sayısız cenaze trenle Ankara garına geliyor, tren boşalınca da 10-15 günlük silah eğitimi görmüş gençler trene yerleştirilip cepheye gönderiliyordu. Gençler vatan için ölmeye gittiklerini çok iyi biliyorlardı.

Yunan ordusu 12 bin kişilik tümenini Mangal Dağı'na yönlenir. Bu dağın korunması için meclis muhafız taburu ileriye sürülür. Aniden ortaya çıkan fırtınayı takiben başlayan yağmur her şeyi alt üst eder. Türk siperlerini su basar geceyi ordumuz zor şartlar altında alanda geçirir. Yunan ordusu siperlere girince ordumuz geri çekilir. Böylece Mangal Dağı ve Türbe Tepe terk edilir. Bunun üzerine İsmet Paşa yeni bir harekât planı hazırlar. 37. Alay sancağını açan Binbaşı Osman birliğini saldırıya geçirir ve Türbe Tepe'yi geri alır (25 Ağustos).

- **26 Ağustos 1921** her yönden güçlü olan Yunan Ordusu tüm imkânlarıyla saldırıyordu. Silah cephane, top, makinesi vs. yönünden daha güçlü olan düşman gece gündüz taarruz ediyordu. Bizim ordumuz ise kötü hava şartları nedeniyle de gerçekten meydanda kalmıştı. Zor anlar yaşanmaktaydı. Asker yalınayak savaşmaktaydı. Ordu geri çekilmek zorunda kaldı. Ordunun da morali bozulmuştu, komutanların da. Büyük komutan bozgunu önlemek ve savaşın her türlü hal ve şartta devam etmesinin kaçınılmaz olduğunu ortaya koymak için yeni bir emir yayınladı. **"Hattı müdafaa yoktur. Sathı müdafaa vardır. O sathı bütün vatandır".**

Atatürk 26-27 Ağustos 1921'de cepheyi dolaşır ve durum değerlendirmesi yapar. Oldukça endişelidir. Milli Savunma Bakanı Refet Paşa'ya telgraf çekerek endişelerini paylaşır. Savaşın Ankara'ya kadar uzanabileceğini bu nedenle meclisin, bakanlar kurulunun Ankara'dan ayrılmasının uygun olacağını bildirir. İki günde Kayseri'ye ulaşılabilirliğini ifade etmiştir.

- **27 Ağustos 1921** Türk ordusu düşmana yarma harekâtı yapıp ilerleme fırsatı vermemiştir. Bu kez de Atatürk Refet Paşa'ya yeni bir emre kadar Kayseri'ye nakil harekâtının beklemeye almasını bildirir.

- 27-28-29 Ağustosta düşman saldırıya devam etse de bir türlü Polatlı'ya ulaşamaz. Türk Süvarileri gerilerine saldırarak onlara zayıt vermektedir. Yunan ordusu Polatlı'ya iyice yaklaştığından top sesleri Ankara'dan duyulur hale gelmiştir.

- **31 Ağustos 1921** Dua Tepe düşer.

- **3 Eylül 1921** Çal Dağı düşer. Ankara'nın kapısı düşmüştür. Ankara artık 60 km mesafededir. Komutanlarda umutsuzluk görülür. Atatürk te Ankara'nın boşaltılması için çalışma yapılmasını Orbay'a bildirir.

- **5 Eylül 1921** Yunan saldırıları püskürtülür. Atatürk o güne dek yalnız savunma yaptırırken birliklere kaybedilen siperlerin kazanılması için saldırılmasını da emreder.

Her iki tarafta da cephelerde bir sessizlik görülür. Birliklerine çeki düzen verirler. Atatürk cephede son gözden geçirmelerde orduya yeni bir düzen vererek var gücüyle bir taarruzu kafasından geçirir. Birlikleri teftiş ederken Kazım Özalp Atatürk'e bir öneride bulunur. Özalp yaşanan sıkıntıların askere yeterince eğitim verilecek zaman olmadığından, 10-15 günlük eğitimle gelen askerin silahın mekanizmalarına hâkim olmadığını, silahı ateşlemeden çoğunun yaşamını yitirdiğini bu nedenle

subayların ön hatta yerleştirilmesinin uygun olacağını ifade eder. Taarruzu subaylar başlatacak ve devam edeceklerdir. Askerlerin de siperleri geçenlere süngüyle saldıracağını söyler.

Atatürk'ün Özalp'e güveni tamdır. Yeni geliştirilen stratejiyle 10 Eylül sabahı Türk birlikleri ilk kez genel taarruza geçer. Öyleye doğru Dua Tepe geri alınır ve Dua Tepe'ye Türk Bayrağı dikilir. Atatürk çok sevinir. Ankara'nın boşaltılmasını durdurur. Rauf Orbay'a telefonla bilgi verir.

Saldırı üzerine Yunanlılar geri çekilmeye başlar. 11 Eylül günü de Türk Ordusu tüm cephe boyunca saldırıya devam eder. Yunan ordusu da hızla geri çekilir. Böylece 22 gün 22 gece süren Sakarya Meydan Savaşı Türk Ordusunun zaferi ile sonuçlanır (23 Ağustos 1921-12 Eylül 1921). Dünyanın en uzun süren meydan savaşında 1389 subay 5436 er şehit olmuştur. Subay ölümünün yüksek oranda olması subayların ön hatta savaşmalarındır.

Bozguna uğrayan Yunan ordusu Eskişehir, Afyon, Kütahya hattına geri çekilir.

- Sakarya Savaşı'ndan sonra Rusya-SSCB-Azerbaycan, Buhara Cumhuriyetleri Ankara'da elçilik açar. Rusya Buhara emirinin servetinden Ankara'ya yardıma devam eder.

- **19 Eylül 1921** Atatürk'e gazi ve mareşal ünvanı verilir.
- **26 Eylül 1921** Yunan Kralı Konstantin Atina'ya dönmek için Bursa'dan ayrılır.
- Bir yıl sonra **26 Ağustos 1922 Büyük Taarruz 9 Eylül 1922** Türk Ordusu İzmir'dedir.
- **11 Ekim 1922** Mudanya Sözleşmesi
- **30 Kasım 1922** Trakya'nın boşaltılması (Karaağaç 15 Eylül 1923'de teslim edildi).

Neden kurtuluşa katılmadılar? Neden kuruluşa karşı geldiler? Neden ayaklandılar? Neden bu kin ve nefret hala devam ediyor? Öğrenmek İstiyoruz.

- Askere çağrıldığı halde gelmeyerek kaçanlar
- Asker toplama merkezlerine giderken yolda kaçanlar
- Toplanma merkezinden kaçanlar
- Askeri eğitim süresinde kaçanlar
- Savaşta cepheden kaçanlar

Bunlar zaman içinde Cumhuriyet'e, orduya karşı nefret-kin üretip yaymaya mı başladılar? Ayrıca kurtuluş sürecindeki is-

Duatepe: Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'nın 10 Eylül 1921'de başlayan Türk genel karşı taarruzunda düşmandan geri alınan ilk tepedir.

yanlara katılanlar savaş sonrası da başkaldırıyı sürdürmekte midirler? Kuruluş süresinde yükümlülüklerini yerine getirmeyenlere verilen cezalar da düşmanlık duygularını körüklemişlerdir. Özellikle kaçakların zaman içinde büyüttükleri kin ve nefret Cumhuriyet'i tehdit eder hale gelmiştir. Cumhuriyet ve orduya karşı gelişen saygısızlığın altında yatan faktörlerin ortaya konması için devlet bir çalışma yapmak zorundadır. Millet şehitlerle, gazilerle ve kendileriyle yüzleşmek durumundadır. Ordumuz, şehitlerimiz ülkeyi işgalden

kurtardığı için mi suçlanmaktadır? Evet, geçmişimizle yüzleşmeye mecburuz, yoksa hem suçlu hem de güçlüyü oynatarak kendimizi aldatmaya devam edeceğiz. Kimdir bu kaçaklar, kaçınlar? Öğrenelim ki kendimize çeki düzen verme şansını yakalayalım. Tüm dünyada olduğu gibi vatandaş ta, devlet te geçmişle yüzleşerek barışta buluşmalıdır. Zaman barışta buluşma zamanıdır. Türkiye Cumhuriyetinin varoluşu Dünya tarihinin inanılmaz bir öğretisidir. Cumhuriyete karşı tavrı sadece bir hastalıktır.

Buhara Hanlığı

Buhara Hanlığı Batı Türkistan topraklarında varlığını sürdürmüştür (Batı Türkistan; bugünkü Özbekistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Tacikistan'ın tamamı ile Kazakistan'ın büyük bir bölümü ve Afganistan'ın bir kısmını kapsamaktadır. Doğu Türkistan, Türkistan'ın bir parçasıdır. Türkistan, batıda Hazar Denizi'nden, doğuda Altay Dağları'na; güneyde Horasan, Karakurum Dağları'ndan, kuzeyde Ural Dağları ile Sibirya'ya kadar uzanmaktadır. Doğu Türkistan; Türkistan'ın doğusunda ve Asya kıtasının tam ortasında bulunmaktadır. Güneyde Pakistan, Hindistan, Keşmir ve Tibet, güneybatı ve batıda Afganistan ve Batı Türkistan, kuzeyde Sibirya ve nihayet doğu ve kuzeydoğuda Çin ve Moğolistan ile sınırdır. Günümüzde Doğu Türkistan Sincan-Uygur özerk bölgesi olarak Çin toprakları içerisinde bulunmaktadır). Buhara Hanlığı 1747-1920 arasında Manghitler tarafından yönetilmiştir. Rusya 1873'den 1918'e kadar Buhara Hanlığı'nın bağımsızlığını tanısa da Hanlık Rusya'ya bağımlı kalmıştır. Muhammed Âlim Han (son Buhara Emir'i 1881-1944) 1911-1920 yılları arasında iktidarda kalmıştır. 1917 Ekim Devrimi'ni fırsat bilen Emir Âlim Han Buhara Cumhuriyeti'ni ilan eder. Ruslar Buhara'ya saldırırlar fakat işgal edemediklerinden bağımsızlığını kabul ederler.

Emir Âlim Han Rusya'da eğitim görmüş dünyadaki yeni gelişimlerin farkında idi. Türkiye'ye gönderdiği öğrenciler Buhara'ya dönünce dinci ağırlıklı olsa da yönetimde yenilenmeden yana idiler. Eğitim için Rusya'ya gönderdikleri de ülkeye dönünce sol devrimden yana tavır koymaya başladılar. Bir taraftan din elden gidiyor diyenleri diğer taraftan da teknolojiye geriyiz, çağa uyamıyoruz diyenleri Rusya kullanarak, Emir Muhammed Âlim Han'a karşı ayaklanmalar tezgâhladı. 2 Eylül 1920'de Kızılordu Buhara'yı ele geçirdi. 6 Ekim 1920'de de Buhara Halk Cumhuriyeti ilan edildi. Osman Hoca Cum-

hurbaşkanı olur. Osmanlı'da eğitim görüp gelenlerin önderliğinde oluşan Ceditci'lerden oluşan Sovyet yanlısı yeni Cumhuriyetçiler öncelikle Anadolu'daki Kurtuluş Savaşı'na maddi destek vermek isterler. Çünkü Emir Âlim Han hazinesine el sürmeden, yeni bir ordu oluşturmak için Buhara'dan süratle ayrılmış ve Afganistan'a gitmiştir. Bu hazine o dönemdeki en büyük hazinelerdendi. Osman Kocaoglu başkanlığındaki heyet Lenin'le görüşerek Türkiye'ye 100 milyon altın yardım yapılmasına karar verdiklerini bildirirler. Buhara'dan Moskova'ya 100.000.000 altın gönderilse de bunun 11.000.000'nun Türkiye'ye ulaştırıldığı görülür (Eylül 1920-Mayıs 1922).

Enver Paşa 16 Ekim 1921'de Buhara'ya gelir ve 8 Kasım'da Buhara'dan ayrılır. Buhara Cumhuriyeti Başkanı Rusların niyetini anlayınca Enver Paşa'nın ordusuna katılır. Osman Hoca'nın yerine Buhara Cumhuriyeti başına Feyzullah Hoca getirilir. Enver Paşa 21 Temmuz 1922'de, Afganistan Kralı Amanullah Han'ın yardım etmeyeceğini anlar. Emir Âlim Han, Enver Paşa'ya Nisan 1922'de tüm yetkilerini verir. Ordunun başına geçmesine izin verir. Enver Paşa 4 Ağustos 1922'de Fergane eyaletinde Cevan vilayetine Çegan bölgesinde şehit olur.

Emir Âlim Han 1944 yılına kadar ülkesini kurtarmak için ordu kurmaya gittiği Afganistan'da Rusya'nın isteği doğrultusunda gözaltında tutulur. 29 Nisan 1944'de 63 yaşında acılar içinde ölür.

Emir Âlim Han'ın Buhara'da esir kalan 3 oğlu Afganistan'daki babalarının yanına gönderilmez. Han 1935 yılına kadar bu çocuklardan hiç haber alamaz. Bu konuda Âlim Han'ın çabaları sonuç vermez. Sıdika Ana, Âlim Han'ın ölümünden sonra Afgan Kralı Zahir Şah'tan oğlu Şah Murat'ı görmek için yardım ister. O da elinden geleni yapar ama ne olduysa Ruslar vizeden önce Rusya'da salgın var aşısı yapacağız derler ve Sıdika anayı

aşı yaptık diyerek zehirlerler. Rusların zehirlediği Sıdika ana böylece oğlu Şah Murat'ı görmeden ölür. Ruslar Âlim Han'ın çocuklarını babaları aleyhine kullanmak isterler; tehdit ederek babalarının aleyhine yazı yazdırmaya çalışırlar. Fakat Ruslar başarılı olamaz. Said Sultan Han'ı işkence ile öldürürler. Said Abdurrahim Han da işkenceye dayanamaz kaçır fakat yakalanıp Buhara'da idam edilir. Şah Murat okur, Rus ordusuna general olur. Emekli olur 1986'da ölür. Ruslar Şah Murat'ı kullanmışlardır. Bir kızı olduğu bilinmektedir.

Emir Âlim Han'ın Afganistan'da bulunduğu dönemde de hanedanlık büyümüştür. Âlim Han'ın çocukları ağırlıklı olarak ülkemizde ve Gaziantep'tedir. 1982'den bu yana birçok hanedan mensubu ülkemize gelip yerleşmiştir. Türkistan bizim ne kadar vatanımızsa bu ülke de o kadar onların vatanıdır. Said Ömer Âlim Han Amerika'da yaşamaktadır. Almanya, Afganis-

tan, Arabistan, Hollanda'da da yaşayan hanedan mensupları vardır. Emir Âlim Han aydın, geleceği görebilen bir insandı. Fakat koşulları nedeniyle başarısızlığa uğramıştır. Kendinin de ifade ettiği gibi Ruslar cahil halkını aldatmıştır. Din elden gidiyor, dininize sahip çıkın diyen Ruslar hacıları, hocaları, medreseleri ayağa kaldırmıştır. Sonuçta halk birbirine düşmüş, birbirine destek vermedikleri için de büyük felakette yüzbinlerce insanları ölmüştür. 1991'de özgürlüğüne ulaşan Özbekistan bağımsız devlet olur. İslam Kerimov 1993'de Buhara'nın son Emirinin çocuklarına kapılarımız açıktır der ve davet eder.

Türk yurtları Türklerin kanı ile yunmuş topraklardır. Onların çektiği acılar, döktükleri gözyaşları yetmemiştir. Türkistan'ın doğusunda hala topraklar gözyaşları ile sulanmaktadır. Acıların dinmesi için bilim ve akıl yolundan giderek aydınlığa çıkmamızın zamanıdır.

TÜRK DÜNYASI HARİTASI

İŞARETLER
Devlet sınırı
Özerk cumhuriyet ve vilayet sınırı
Bağımsız Türk devletleri
Özerk cumhuriyet, eyalet ve vilayetler
Özerk olmayan Türk bölgeleri
Kanal (Süveyş Kanalı)

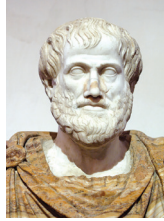
BAĞIMSIZ DEVLETLER
a) Azerbaycan C. Bakü
b) Kazakistan C. Astana
c) Kırgız C. Bişkek
d) Kuzey Kıbrıs Türk C. (KKTC) Lefkoşa
e) Özbekistan C. Taşkent
f) Türkiye Cumhuriyeti Ankara
g) Türkmenistan C. Aşgabad

ÖZERK CUMHURİYETLER
a) Başkurdistan C. Ufa
b) Çuvaşistan C. Çeboksarı
c) Dağıstan C. Mahaçkala
d) Gagavuz C. Komrat
e) Kabardin-Balkar C. Nalçik
f) Karakalpakistan C. Nukus
g) Naçivcan C. Naçivcan
h) Saha (Yakutistan) Muhtar C. Yakutsk
i) Tuva C. Kızıl
j) Uygur (D. Türkistan) C. Urumçi
k) Tataristan C. Kazan
ÖZERK VİLAYETLER
a) Altay C. Krasnoyarsk
b) Hakasya C. Abakan
c) Karagay-Çerkes C. Çerkesk

1. Türkiye Türkleri
2. Balkan Türkleri
3. Gagavuz Türkleri
4. Kazaklar
5. Özbekler
6. Kırgızlar
7. Türkmenler
8. Karakalpaklar
9. Uygurlar
10. Sarı Uygurlar ve Salarlar
11. Tatarlar
12. Çuvaşlar
13. Başkurtlar
14. Kırımçaklar
15. Ahıska Türkleri
16. Azerbaycan Türkleri
17. Dağıstan Türkleri
18. Kumuklar
19. Karaçaylar
20. Balkarlar (Malkarlar)
21. Nogaylar
22. Stavropol Türkmenleri
23. Saha (Yakut) Türkleri
24. Altay Türkleri
25. Hakaslar
26. Tuva Türkleri
27. Tobol Tatarları
28. Barabalar
29. Şorlar
30. Çulım
31. Kumandı
32. Kandak
33. Karagas
34. Uranhay
35. Irak Türkleri
36. Suriye Türkleri
37. Kıbrıs Türkleri
38. Kaşgaylar
39. Hamse Türkmenleri
40. Karaim Türkleri
41. Kırım Türkleri
42. Avrupa'daki Türkler
43. Kabardin-Balkar Türkleri

KAYNAKLAR

1. <http://www.osmanli700.gen.tr/olaylar/trolaylar.html>
2. Naci Yengin Anayurttan Anadolu'ya Buhara Emirligi Türkistan ve Enver Paşa, Bilge Oğuz-2010
3. <http://tr.wikipedia.org/wiki/Türkistan>
4. Abdülkerim Erdoğan. Tarih İçinde Polatlı. Polatlı Belediyesi Yayını, 2007;106-39.
5. <http://www.isteaturk.com/haber/6541/kurtulus-savasi-kronolojisi-1918-1923>
6. <http://www.osmanli700.gen.tr/olaylar/olays6.html>
7. http://www.turkcebilgi.com/resim/türk_kurtuluş_savaşı/kurtulus-savasi-kupur-19mayis01-487lo
8. http://www.turkcebilgi.com/resim/t%C3%BCrk_kurtulu%C5%9F_sava%C5%9F%C4%B1/kurtulus-savasi-kupur-19mayis02-585lo
9. http://tr.wikipedia.org/wiki/Trakya%27nın_İşgali
10. <http://www.rumelihisaridernegi.com/content/view/88/61/>
11. http://tr.wikipedia.org/wiki/Kütahya-Eskişehir_Muharebeleri
12. http://tr.wikipedia.org/wiki/İzmir%27in_İşgali
13. http://tr.wikipedia.org/wiki/Sevr_antlaşması
14. <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-40/izmirden-usaka-yunan-harekati-1919-1922>
15. <http://www.kurtulussavasi.gen.tr>
16. <http://www.eba.gov.tr/gorsel/bak/0d9b8198cd2f273614feb9378daa-9a3d50369ba89e078>
17. http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Greco-Turkish_War_Map.png

ARISTOTELES
(MÖ 384-MÖ 322)

Bilim, iyi zamanlarda servet, kötü zamanlarda bir sığınak ve iyi bir yol göstericidir.